I. AKMENS IR ANKSTYVŲJŲ METALŲ AMŽIŲ PAMINKLAI

1 pav. Akmens ir ankstyvųjų metalų amžių paminklai:
Fig. 1. Monuments of Stone and Early metals Ages:

1 – Altoniškiai, 2 – Balevičiai, 3 – Gudeliai (žr. III), 4 – Karaviškės, 5 – Sudota, 6 – Šventoji.

ALTONIŠKIŲ STOVYKLAVIETĖ

Džiugas BRAZAITIS

Altoniškių (Kauno r.) paleolitinė stovyklavietė buvo aptikta 2004 m. archeologiškai žvalgant projektuojamo magistralinio dujotiekio Kaunas–Šakiai trasą. 2005 m. gegužės mėnesį prieš dujotiekio statybos darbus šioje stovyklavietėje buvo atliekami archeologiniai tyrinėjimai. Tyrimų uždavinys buvo visiškai ištirti visą stovyklavietės teritoriją, kurioje numatomi statybos darbai. Turint galvoje, kad akmens amžiaus stovyklavietės dažnai randamos netoli viena kitos, buvo numatyta patikrinti ir kitas dujotiekio trasos atkarpas, esančias Šernupio pakrantėse. Taip pat siekta nustatyti stovyklavietės teritorijos ribas.

Altoniškių akmens amžiaus stovyklavietė yra maždaug 1 km į PV nuo Altoniškių kaimo (2 pav.). Paminklas pasiekiamas nuo Kauno–Šakių plento pasukus į kairę ties Kuro girininkija ir pavažiavus žvyrkeliu apie 500 m. Paminklas rastas į V nuo žvyrkelio, ant mineralizuo-

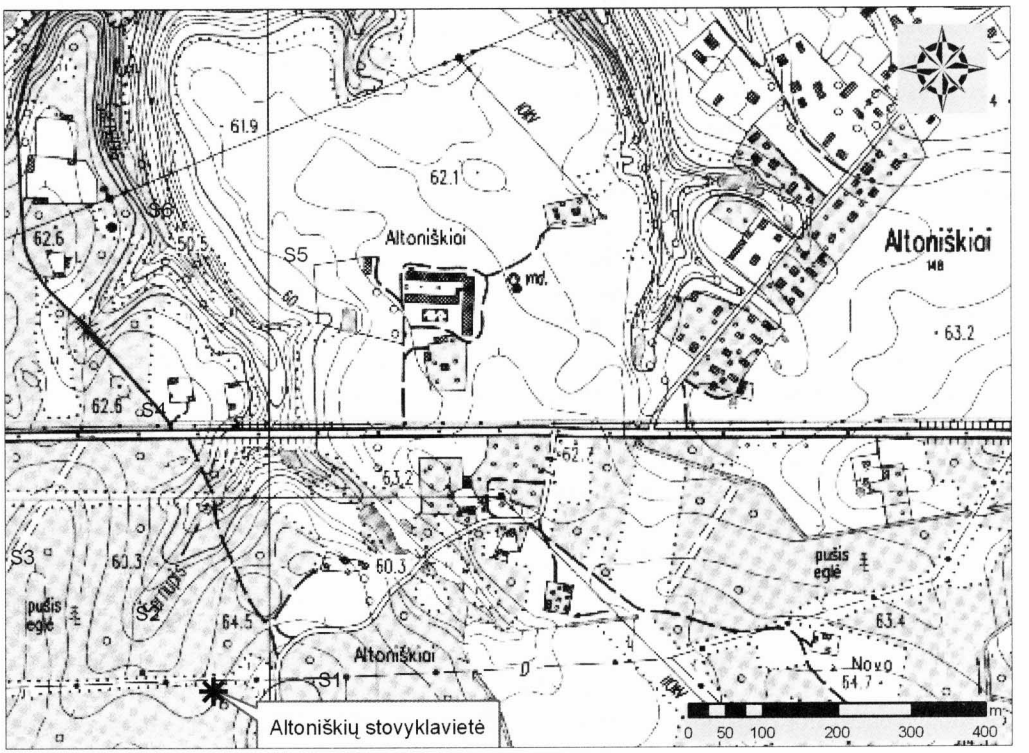

2 pav. Altoniškių paleolitinės stovyklavietės vieta.
Fig. 2. Layout of the Altoniškiai Palaeolithic camp site.

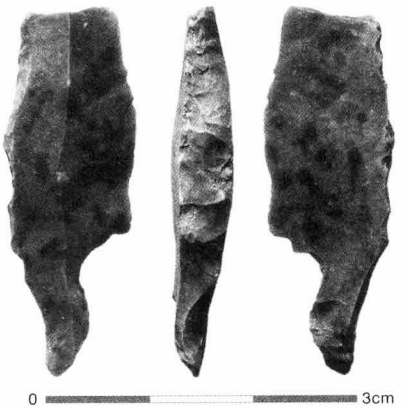

3 pav. Įkotinis strėlės antgalis. *Dž. Brazaičio nuotr.*
Fig. 3. Hafted arrowhead.

tos miško proskynos, kuria eina Kauno–Šakių dujotiekis. Stovyklavietė buvo įsikūrusi smėlėtame nedidelės pelkės ŠR krante. Vandens perteklius iš pelkutės nuteka Šernupio upeliu į Ovos upelį ir toliau į Nemuną. Stovyklos H_{abs} – 63–64 m virš jūros lygio, t. y. maždaug 32 m aukščiau Nemuno vandens lygio, matuojant nuo Ovos upelio žiočių.

Altoniškių akmens amžiaus radimvietėje ištirta 71 m ilgio ir 12 m pločio dujotiekio trasos atkarpa, kurios bendras plotas buvo 840 m^2. Nustatyta, kad pagrindinė stovyklavietės dalis buvo sunaikinta anksčiau, nei nutiestas dujotiekis. Išliko tik stovyklavietės P pakraštys, kuriame rasta pavienių titnago radinių. Stovykloje nerasta jokių objektų – duobių, židinių ir pan., kuriuos būtų galima sieti su stovyklaviete. Dėl šios priežasties nepavyko rasti pavyzdžių radiokarboniniam datavimui.

Planigrafiškai išsiskyrė dvi nedidelės titnago radinių grupės. Pirmąją grupę, rastą perkasose 3 ir 4, sudarė gana negrabiai nuskeltos titnago nuoskalos. Atrodo, kad buvo grubiai suskaldytas vietinės titnago žaliavos riedulys. Apie šios grupės chronologiją spręsti sunku, galima tik pasakyti, kad toks skaldymas nėra būdingas finaliniam paleolitui.

Kita grupė radinių aptikta perkasoje 8 ir greta jos. Jai priklausė ir ilga skeltė nuo dvigalio skaldytinio, rasta dar žvalgomųjų tyrinėjimų metu. Šioje grupėje yra įkotinis strėlės antgalis (3 pav.) ir paretušuotos skeltės apatinė dalis. Strėlės antgalio įkotė kuprelės pusėje plokščiai paretušuota. Pati įkotė suformuota retušu iš priešingų pusių, todėl primena grąžtelio ašmenis. Šonas retušuotas statmenai priešpriešiniu retušu. Nors dirbinys ir turi Svidrų kultūros antgaliams būdingų bruožų (plokščiai retušuota įkotė), tačiau dėl kitų požymių nelaikytinas tipišku šios kultūros radiniu. Kiti titnago radiniai tiksliau nedatuojami. Galima tik pasakyti, kad visi titnagai galėjo priklausyti vėlyvajam paleolitui. Akivaizdu, kad titnagas stovykloje beveik nebuvo skaldomas – rasti dirbiniai buvo pagaminti kitur ir pamesti ar išmesti stovyklaujant.

Stovyklavietės topografinė padėtis leidžia spėti, kad Altoniškiuose buvo stovyklaujama tuo laikotarpiu, kai vandens lygis buvo labai aukštas, greičiausiai, kai intensyviai tirpo ledynas. Nuslūgus vandens lygiui buvo pasirenkamos patogesnės vietos stovyklavietėms ir į šią vietą nebegrįžta, todėl visiškai nerasta vėlesniems akmens amžiaus laikotarpiams būdingos medžiagos, kas šiaip jau nebūdinga smėlinėms akmens amžiaus gyvenvietėms. Galima spėti, kad stovyklavietę paliko viena iš ankstyviausių poledynmečio laikotarpiu Lietuvos teritoriją apgyvendinusių žmonių grupių, o radinių amžius siekia daugiau kaip 10 tūkstančių metų.

Šurfuojant buvo patikrinta ir teritorija į Š nuo dujotiekio. Kultūrinio sluoksnio pėdsakų čia neaptikta, todėl Altoniškių stovyklavietės nerekomenduojama skelbti saugoti-

na teritorija. Taip pat buvo patikrintos dar dvi dujotiekio trasos atkarpos pelkės kranto kyšulyje ir kitame krante, kuriose atitinkamai iškasti 224 ir 216 m² dydžio plotai. Jokių radinių, kuriuos būtų galima sieti su žmogaus veikla, šiuose plotuose nerasta.

ALTONIŠKIAI PALEOLITHIC CAMP SITE

The Altoniškiai Palaeolithic camp site (Kaunas district) used to be situated in the upper reaches of the Šernupis rivulet (Fig. 2). Archaeological investigation of the camp was performed prior to the Kaunas–Šakiai gas pipeline construction. The central part of the camp was destroyed during the previous construction works. In the area excavated several flint–stone artefacts including a hafted arrowhead (Fig. 3), a blade of a bipolar core, a retouched blade and a flake were found. Flint–stone artefacts are characteristic to the Final Palaeolithic Assemblages of the Eastern Baltic.

ŠVENTOSIOS ARCHEOLOGINIS KOMPLEKSAS

Vygandas JUODAGALVIS

2005 m. rugpjūčio–lapkričio mėnesiais vyko archeologinė ekspedicija Šventojoje. Darbai buvo atliekami pagal ilgalaikių archeologinių tyrinėjimų ir žvalgymų programą KVAD užsakymu. Archeologiniai darbai vykdyti šiomis kryptimis: 1) archeologiniai kasinėjimai numatomų statybų ar kitokios ūkinės veiklos, keliančios grėsmę išlikusiems kultūriniams sluoksniams, vietose (Šventosios 26-oji gyvenvietė); 2) archeologiniai žvalgymai ir tyrinėjimai Šventosios archeologinio komplekso Š dalyje, apimančioje teritoriją tarp senojo ir naujojo plentų, vedančių į Šventosios miestelį, įtraukiant plotą į P nuo P kelio esančią R. Rimantienės tyrinėtą 2-ąją akmens amžiaus gyvenvietę.

Šventosios 26-os gyvenvietės tyrinėjimai. Šventosios 26-oji akmens amžiaus gyvenvietė buvo įsikūrusi buvusio ežerėlio-lagūnos R krante, 1,2 km į R nuo dabartinio Baltijos jūros kranto, 200 m į Š nuo naujai asfaltuoto kelio, vedančio nuo Liepojos–Klaipėdos plento link jūros per Maniškės kaimą (dabar Palangos miesto dalis). 2005 m. tiriamasis plotas buvo prišlietas prie 2004 m. ištirto ploto PV ir P kraštinių. Pagrindinė perkasa buvo išmatuota ariamos dirvos lauke. Pagal detalųjį Palangos miesto vystymo planą tiriamojo ploto vietoje turėtų būti nutiesta gatvė, iš Š juosianti privačių namų kvartalą. Pagrindinė perkasa buvo stačiakampio formos, 12 m ilgio V–R kryptimi ir 6 m pločio Š–P kryptimi. Prie Š sienelės dar buvo atidengtas 8 m² dydžio plotas, sujungiantis pagrindinę 2005 m. perkasą su šurfu. Be to, buvo iškasta 8 m² dydžio perkasa – 20 m į V nuo pagrindinės perkasos PV kampo. Iš viso 2005 m. buvo atidengtas ir ištirtas 88 m² dydžio plotas.

Tiriant Šventosios 26-ąją gyvenvietę taikyta tyrinėjimų metodika, paremta absoliučiai tiksliu visų radinių ir archeologinių objektų fiksavimu lazeriniu teodolitu. Lazerinis